

odnosu na strukture zida i sl. Ponegdje je primjenjena anastiloza. Hodna ploha izdignuta je iznad razine izvornih podnica i suvremenim je plemenitim materijalima ograđena i distancirana od arheoloških nalaza.

Uz navedene muzeje, obišli smo British Museum, Muzej transporta i Pomorski muzej u Londonu, Nacionalnu galeriju i Galeriju portreta u Londonu, te Muzej kostima i enterijer tipične kuće na Royal Crescent u Bathu.

Gradske cjeline

Londoni Covent Garden, bivša gradska tržnica, koja je prije deset godina bila gotovo osuđena na rušenje, izuzetnim je revitalizacijskim postupkom vraćena u život, za London na najbolji mogući način. Prostori natkrivene tržnice s polovice prošlog stoljeća adaptirani su u lokale, male trgovine, i povremenu prodaju malih rukotvorina, a gotovo cijela okolina obnovljena je na slikovit način živim bojama pročelja i sadržajima koji dopunjuju trg. Bučno i živo odvijanje života, pogotovo u večernje sate, priređivanje malih predstava na otvorenom, happeninga, pjesama i pokazivanja vještina, prikuplja mnogo ljudi i stvara izuzetni gradski punkt. Na jednom dijelu oboda prostora nekoliko je praznih zidova kuća iluzionistički oslikano prozorima, vijencima, cvijećem i zavjesama, dok se je na prostoru prema bočnoj strani opere smjestio paviljon za prodaju cvijeća izuzetno postmoderno kreiran tako da se kongenijalno uklapa u fizionomiju trga s tržnicom. Rekonstrukcija same tržnice, obnova detalja, bojenje, osvjetljenje i niz novih elemenata urbanog dizajna riješeni su na visokoj profesionalnoj razini, tako da je u potpunosti sačuvana cjelovitost dojma prostora, a tek se pomnijim čitanjem detalja vide ustupci koje je trebalo učiniti da bi se zadovoljila suvremena i nova namjena.

Bath — Circus — polovica 18. st. Ističem problem kružnog trga koji je nastao kao posljedica klasicističkih urbanističkih tendencija toga vremena u Engleskoj. Zamišljen i formiran kao trg, on je polovicom prošlog stoljeća dobio hortikulturnu obradu, s velikim zelenim rondelom i nekoliko platana u sredini. Danas se pojavljuju dileme — da li vratiti trgu gradski ugođaj, ili zadržati izuzetno kvalitetno rješenje koje je nastalo kao rezultat jednog kasnijeg razdoblja koje je trg oplemenilo zelenilom, ali mu je stvarno oduzelo prvotni karakter.

Cimam u Londonu 1983.

Želimir Košćević

Galerije grada Zagreba, Zagreb

Irina Subotić

Narodni muzej, Beograd

U okviru 13. generalne konferencije ICOM-a, održane u Londonu od 24. jula do 2. augusta 1983. godine, program Međunarodnog komiteta za muzeje i kolekcije moderne umjetnosti (CIMAM) bio je posve nezavisan, iako se jednim svojim dijelom oslanjao na glavnu temu Konferencije (»Muzeji za svijet u razvoju«). Također, dijelovi programa obuhvatali su sve delegate ICOM-a (npr. prijemi u National Gallery, British Museum, odlazak i prijem u Greenwichu i dr.).

U radu CIMAM-a sudjelovalo je više od 70 članova, uglavnom direktora i kustosa velikih svjetskih muzeja moderne umjetnosti iz dvadesetak zemalja Evrope, Amerike, Afrike i Azije. Potpisnici ovog izvještaja sudjelovali su prvi put u radu ovog Komiteta i s punom profesionalnom odgovornošću konstatiraju da je, uz predviđeni stručni program, obilazak galerija i muzeja i učešće u diskusijama povodom referata, ova vrsta kontakata s kolegama iz mnogih dijelova svijeta, razmjena informacija i uz njih preispitivanje vlastitih stavova i kriterija — nezamjenljiv način komuniciranja.

Uspoređujući rad ostalih sekcija i komiteta, čini se da je program CIMAM-a, pripremljen izvanredno od strane Alana Bownessa, direktora Tate galerije i njegovih suradnika, i besprijekorno realiziran, povezao upravo najbitnije stvari: intenzivno druženje s kolegama, brižljivo gostoprimstvo bez nametljivosti, preciznost u ostvarenju programa koji je, s jedne strane, težio predstavljanju tipičnih britanskih pojava u modernoj umjetnosti i muzeologiji, a s druge strane — njihov univerzalni, internacionalni karakter.

Utorak, 26. 7. 1983. Barbican Center: Sjednica CIMAM-a s temom »Tradicija i inovacija — interakcija tradicionalne i suvremene umjetnosti u zemljama u razvoju«, u stanovitijoj je vezi s osnovnom problematikom koja je bila eksplicirana u glavnim referatima 13. konferencije ICOM-a. Nakon uvodne riječi Pontusa Hultena, predsjednika CIMAM-a, održani su uvodni referati i izvješća Davida Elliota (Vel. Britanija), Helen Escobedo (Mexico), Abladea Glovera (Gana) u kojima je naglašena uloga muzeja moderne umjetnosti i u procesu edukacije i širenja suvremene vizuelne kulture. Po-

sebno upečatljiv bio je onaj dio izlaganja H. Escobedo koji se odnosi na prožimanje folkloru i svakidašnjeg života, tipične situacije za meksičku suvremenost. U pripremi velike izložbe posvećene nadrealizmu, Muzej moderne umjetnosti u Mexico Cityju ima u vidu upravo tu specifičnost meksičke kulture, tako da će, vjerojatno prvi put, na toj likovnoj manifestaciji muzejskog tipa biti uključeni i produkti čiji zanatski efekti dodiruju umjetničke (poslastice, suveniri, ritualni predmeti, spontani spomenici lokalnim herojima i sl.). U referatu Abladea Glovera, umjetnika koji je u isto vrijeme izlagao svoje objekte u Institutu Commonwealtha u Londonu, i koji je na vrlo senzibilan način istakao dilemu koja se postavlja pred jednog afričkog i ne samo afričkog stvaraoča, ostalo je neodgovoreno pitanje: da li se od jednog suvremenog, npr. afričkog, umjetnika očekuje da prihvati norme evro-američke kulture ili da slijedi liniju svoje tradicionalne kulture? Iskustvo je pokazalo da racionalne sinteze nema, dakle ni pravog odgovora.

Poslije referata K. G. Subramanjana (koji je pročitao D. Elliott buduću delegat iz Indije nije mogao doći na Konferenciju) Želimir Košćević je pročitao svoj prilog ovoj temi.¹⁾ Nakon njegove diskusije, na jutarnjoj sjednici su još govorili delegat iz Izraela Marc Scheps i Jürgen Harten iz Düsseldorfa. Posebno je bila zanimljiva diskusija M. Schepsa koji se kritički osvrnuo na izložbu »Dokumenta 7«, odnosno na rad selektora i njegovu evrocentričnu koncepciju.

Poslijepodne članovi CIMAM-a posjetili su galeriju Anthony d'Offaya, gdje je bila priređena izložba Josepha Beuysa (po svom običaju, umjetnik je bio prisutan), kao i ljetni accrochage s djelima Bazelitza, Clementea, Im mendorfa, Chie i drugih suvremenih stvaralaca.

Srijeda, 27. 7. 1983. Barbican Center: Sjednica CIMAM-a s temom »Nova muzejska zdanja« obuhvatila je poslije uvoda Colina St. Wilsona, profesora arhitekture s Univerziteta u Cambridgeu, i tri referata: »Oblikovni arhetipovi muzejskih prosiora« Alana Colquhouna, prof. arhitekture s Univerziteta u Princetownu i autora projekta izmjene i proširenja Whitechapel galerije u Londonu, zatim referat pod nazivom »Je li muzej umjetničko djelo?« Josepha Rykwerta, profesora Univerziteta u Cambridgeu i autora više poznatih knjiga iz oblasti teorije arhitekture i urbanizma, i najzad izlaganje Jamesa Strilinga o njegovu tri nedavna muzejska projekta — proširenje Tate galerije u Londonu, izgradnje no-

vog krila Fogg Art muzeja na Harvardu i završetak građenja novog Muzeja moderne umjetnosti u Stuttgartu. U poslijepodnevnoj diskusiji učešće su uzeli Olle Granath, direktor Moderna Museet u Stockholmu i Richard Oldenburg, direktor MOMA u New Yorku.

Treba naglasiti izuzetnu erudiciju svih izlagača, koja je proporcionalna njihovom znanju i ugledu koji imaju u svijetu kao pokretači posebne problematike vezane za muzeje. Pored toga, izvrstan dokumentarni materijal uz besprijekorno funkcioniranje dva dija-projektorska ekrana, doprinijeli su da ovi referati prerastu u prava predavanja najvišeg ranga i da se pamte kao posebni doživljaji u kojemu su slušaoci osjećaju kao suučesnici u kreiranju povijesti.

U poslijepodnevnim časovima radio je Komitet za naimenovanje u kojem je sudjelovala Irina Subotić, pored Pontusa Hultena (SAD), Evelyn Weiss (SR Njemačka), Danielle Giraudy (Francuska) i Marje Liise Bell (Finska). Komitet je dao prijedloge za nove članove Izvršnog odbora CIMAM-a, za nove počasne i konsultativne članove također.

Četvrtak, 28. 7. 1983. Tate galerija: CIMAM je radio cijeli dan u Tate galeriji. U jutarnjim časovima održana je sjednica praćena video-filmovima o problemima muzejskog rada — transportu i pakovanju umjetnina, postavama izložbi i sigurnosti, na primjeru Tate galerije i galerije Whitechapel. Bio je instruktivan način na koji je prezentiran kako teoretski, tako i praktičan rad na ovim problemima, angažiranje specijaliziranih firmi za opremu i transport, ali je istovremeno ostalo mnogo nerazjašnjenih pitanja, npr. oko odnosa kustos-konzervator, stimuliranje organiziranja izložbi putem državnih garancija umjesto plaćanja osiguravajućim društvima i sl. Učešće u ovim razgovorima, često preraslim u diskusije polemičkog tona, uzeli su mnogi direktori velikih svjetskih muzeja, što svjedoči o akutnim problemima struke.

Na kraju sjednice, Thomas Messer, direktor Guggenheimovog muzeja, pročitao je apel velikog kruga umjetnika, historičara, profesora, arhitekata, muzičara i dr. da se stvaraoci širom svijeta pridruže akciji pod nazivom »Međunarodna umjetnička izložba za otkončanje gladi u svijetu«. Pedeset i dva dobitnika Nobelove nagrade, od kojih šest dobitnika Nobelove nagrade za mir, potpisalo je još 1981. godine Manifest protiv gladi, koji je sastavni dio apela umjetnicima svijeta. U poslijepodnevnim časovima članovi

CIMAM-a su izbliza upoznavali funkcioniranje Tate galerije — dokumentacioni sistem, bibliotečke fondove, kabinet grafike, foto-odjel, depoe za ekspozate povremenih izložbi, odjel pakovanja i transporta, depoe skulpture i slikarstva itd. Jugoslavenskim članovima je omogućeno da vide djela naših umjetnika u zbirkama Tate galerije (Meštrovića, Kršinića, Mušiča, Hegedušića). Posebno je bogata zbirka jugoslavenske grafike, zahvaljujući plodnoj suradnji Moderne galerije iz Ljubljane i ljubljanskog Bijenala grafike s Tate galerijom.

U Tate galeriji odražna je i posebna sjednica CIMAM-a na kojoj je za novog predsjednika izabran Richard Oldenburg, direktor njujorškog Muzeja moderne umjetnosti.

Petak, 29. 7. 1983. — prijevodne: ekskluzivni posjet članova CIMAM-a privatnoj kolekciji suvremene umjetnosti Charlesa Saatchija koji je dao da se njegov neveliki dom ukrasi djelima — neposredno rađenim na žbuki ili ugrađivanim u podove, tavanice i zidove — Sola Lewitta, Alana Jonesa, Roberta Morrisa, Carla Andrea, Donalda Judda i dr.

Tokom popodneva napravljen je izlet do Fondacije Henry Moorea, četrdesetak milja izvan Londona, gdje živi i radi veliki umjetnik. Kako mu zdravlje nije dozvolilo da pozdravi članove CIMAM-a, ulogu vodiča kroz njegovih osam kuća preuzeli su njegova sestrična, koja rukovodi zbirkama Fondacije H. Mooreov, i direktor Tate galerije A. Bowness, blizak Mooreov prijatelj. Svaka zgrada ima posebnu namjenu: u dvije se živi (jedna je čak iz 16. stoljeća), u ostalima se radi — skulptura malog formata, crteža, grafika, uveličavanje skulpture, tapiserije i dr. Za cijeli ovaj sistem radionica i pomagača moglo bi se reći da predstavlja dobro organiziranu tvornicu umjetnina, no atelje umjetnika koji je u svojoj 85. godini zaslužio povučenu i rad u miru. Razlog tome je svakako sistem Fondacije: H. Mooreu, niti njegovoj obitelji, više ne pripada nijedno umjetnikovo djelo; svaka nova crta, čak ne ni gotov crtež, odmah se katalogizira, obrađuje, postavljeno je više njegovih monumentalnih skulptura, premda nijedna nije remek-djelo.

Subota, 30. 7. 1983. Izlet do Oxforda, preko malog mjesta Cookham i posjete Memorijalnoj galeriji Stanleya Spencera, britanskog umjetnika tradicionalističke orijentacije koji je djelovao između dva rata. Posebnost njegovog opusa čini vezanost za motive Novog zavjeta u koje unosi isključivo likove svojih sugrađana, čime postiže pitoresknost tematike i nadreal-

nu notu, tako rijetku u britanskoj umjetnosti. To je istovremeno i jedina memorijalna galerija u Velikoj Britaniji nekog umjetnika u njegovom rodnom mjestu. Spencer je autor i Sandham-memorijalne kapele u Burghleu, u Berkshireu, posvećene Solunskom frontu koju je umjetnik slikao između 1926. i 1932. godine. Ova kapela predstavlja najvažniji kompleks zidnog slikarstva u Velikoj Britaniji, i naši domaćini su na njega vrlo ponosni. Vrlo instruktivno je o Spenceru govorio A. Bowness, koji je nas Jugoslavene posebno upozorio na određene sličnosti između Spencera i K. Hegedušića. Nakon razgledanja Oxforda, posjetili smo Muzej moderne umjetnosti gdje nas je dočekao direktor David Elliott. U tom muzeju, instaliranom u staroj, gotovo trošnoj zgradi, bez stalne postave, održavaju se vrlo atraktivne izložbe umjetnosti XX. stoljeća (npr. El Lissitzky, Rodčenko, Majakovski i dr.); ovom prilikom bile su četiri izložbe: Hansa Arpa »Papiers déchirés«, i djela vezana za tu metodu rada iz perioda 1929—1943. godine, zatim izložba skulptura Billa Woodrowa pod nazivom »Kuna, bomba i fosil«, gdje je umjetnik pokazao svoj filozofski pristup otpadnom materijalu današnje civilizacije; izložba cijenjenog oxfordskog slikara Grahama Crowleya povezana je s njegovim izborom crteža petero mladih umjetnika okupljenih pod nazivom »Nova krv na papiru«. Izlagači su bili Maria Chevaska, Trevor Flynn, Ian Jones, Ian Kirkwood i Robert Soden. Svima je zajednička želja da predstave idiosinkrastičke teme različitim sredstvima i stavovima.

Nedjelja, 31. 7. 1983. Izlet do Cambridgea i Norwicha. Pored koledža i njihovih kapela koje čuvaju izvanredna arhitektonska ostvarenja, obišli smo kolekciju Jima i Helen Ede u Kettle's Yardu pripojenu Univerzitetu u Cambridgeu. Bivši profesor povijesti umjetnosti, Ede, dugo je živio u Maroku i Francuskoj, tako da njegova kolekcija obuhvaća osim britanske i evropske umjetnosti, i dragocjene primjere stare keramike, ćilima, stakla i namještaja. Uz djela Henrya Moorea, Bena Nicholsona, Davida Jonesa. Nauma Gaboa, Constantina Brancusija, Joana Miróa, Williama Scotta, Barbare Hepworth, Johna Pipera, posebnu vrijednost kolekciji čine vrlo kompletna selekcija skulptura i crteža francuskog umjetnika Henria Gaudier-Brzeske, jednog od vodećih začetnika vorticizma u Velikoj Britaniji. U tim malim prostorijama stare zgrade ova likovna djela stvaraju izuzetno intimnu atmosferu, tako da se stiče dojam kao da se u galeriji živi i neprekidno radi.

U posebnoj galeriji, pri ovoj zbirci, bila je postavljena izložba Bena Nicholsona, jednog od najznačajnijeg britanskih umjetnika našeg vijeka, pod nazivom »Godine eksperimenta 1919—1939«. Iako nije napravljena u polemičkom tonu, izložba je pokazala jednu nedovoljno uočenu osobenost Nicholsonovog djela, a to je da umjetnik, iako smatran za doajena apstraktnog britanskog slikarstva, u stvari nikada u potpunosti nije napustio figuraciju. Ova izložba, najveća do sada priređena Nicholsonu, u suštini analizira prijelaz od tradicionalnog k modernističkom stilu tridesetih godina.

Jedna posve kratka posjeta Fitzwilliam muzeju bila je prilika da se samo nasluti nevjerojatno blago ovih kolekcija od Sasanida i Hetita preko Tiziana i Rembrandta do Cézannea i Picassa. U nizu novih muzejskih postavki širom svijeta, kad se rukovodioci muzeja i zbirke trude da posjetiocima olakšaju snalaženje i ukažu na posebne dragocjenosti kako se ključne stvari ne bi tražile već nalazile, postavka Fitzwilliamovog muzeja djeluje kao da se ni naše saznanje ni naša svijest nisu promijenili za posljednjih sto godina; kao da se uzora radi želje'o sačuvati jedno staro uporište, kao podsticaj za novo ili dobro staro poređenje? Anakroničnost sui generis kao da se uklapa u britansku postojanost prema tradiciji koja se nikada ne ruši, već samo dopunjuje novim.

U predvečerje bili smo gosti Grahama Beala, direktora Sainsbury centra za vizuelne umjetnosti u Norwichu. U novootvorenom zdanju arhitekta Normana Fostera, poznatom u svijetu po svojim smjelim rješenjima (sistem otvaranja i zatvaranja, zatamnjenja, provjetravanja, osiguranja, zagrijavanja i hlađenja), smještena je kolekcija Sir Roberta i Lady Sainsbury, poklonjena Univerzitetu East Anglia. Zbirka, kao i cjelokupni postav, naglašavaju dihotomiju ili srodnosti moderne umjetnosti i arhaiskih i dalekih civilizacija — egipatske, predkolumbovske, kikladske, sjevernoindijanske i dr. Zbirka moderne umjetnosti ima djela Rodina i Degasa, Kandinskog i Renoira, Matissea i Bacona kao i staklo iz doba secesije, modernu keramiku i nakit. U postavu koji naglašava vrijednost svakog pojedinačnog umjetničkog predmeta, bez konteksta kulture kojoj pripada, diskretne legende su pomoć u identifikiranju materijala, dok se razlikovanje epoha i civilizacija može ustanoviti zahvaljujući bojama na kojima djela stoje (npr. tirkizno označava moderno doba, bijelo — afričku plemensku kulturu, zeleno — oceanijsku kul-

туру, tamnoplavo — egipatsku i zapadnoazijsku i sl.) U dijelu namijenjenom povremenim izložbama bila je postavljena izložba »Blago crkava iz Norfolk« koja nije mogla da istakne sve dragocjenosti jer je prostor relativno mali za tako široki i često nekritičan izbor. Smješten u izvanredno pitomom predjelu, u blizini šuma i jezera, Sainsbury centar je istovremeno i mjesto praktične nastave iz povijesti umjetnosti i umjetničkog oblikovanja. Bio je to istovremeno i posljednji skup članova CIMAM-a.

Izložbe u Londonu: Dijelom, povodom održavanja 13. konferencije ICOM-a, dijelom prema redovnom programu, u Londonu je bilo nekoliko velikih izložbi koje zaslužuju poseban osvrt.

»Muzejske usluge i oprema« u Barbican centru obuhvatila je u najvećem broju britanske proizvođače krupnije i sitnije opreme za muzeje i galerije, od elemenata postavki (vitrine, ramovi, osvjetljenje, natpisi) do sređivanja depoa, osiguranja muzeja, materijala za konzervaciju i restauraciju, video-sistema, upotrebe postera, fotografija, slajdova u informativne ili propagandne svrhe itd. Indikativno je da je velika pažnja posvećena odgojnoj ulozi muzeja i muzejskih predmeta, njihovom ludičnom ili edukativnom karakteru, kao i suvenirima kao što su kopije nakita, manjih predmeta, reprodukcije djela, čestitke, razglednice, poster i druga izdavačka djelatnost. Ova svojevrsna »mala privreda« okrenuta muzejima, njihovim potrebama i zadovoljenju znatiželje muzejskih posjetilaca, često nije odmakla od onoga što se popularno naziva kičem; međutim, eksperimenti, novi patenti, nove ideje — vrlo su dragocjene za potrebe nove muzeološke prakse, a takvih elemenata je bilo dosta na ovoj izložbi.

U Tate galeriji održano je nekoliko izložbi:

»Suštinski kubizam« (Essential Cubism), autora Douglasa Coopera i suradnika Gary Tinterowa, s podnaslovom »Braque, Picasso i njihovi prijatelji«, obuhvatila je herojsko doba ovog izuzetno značajnog umjetničkog pravca od 1907. do 1920. godine. Bila su izložena 233 rada Braqua, Picassa, Grisa, Légera, Laurensa i Lipchitza kao i izbor iz stvaralaštva kubističkog kruga umjetnika (Delaunay, Villon, Gleizes, Metzinger, Marcoussis). Osim nekoliko značajnih djela (npr. »Gospođice iz Avignona«), na ovoj izložbi prikazana su doista suštinska ostvarenja, sve ono što je bitno za razumijevanje fenomena kubizma, kao jednog od ključnih događaja moderne umje-

nosti. Posebnu vrijednost izložbe čine skice, crteži, grafike, kolaži i drugi likovni i prateći materijal kao objašnjenje procesa nastajanja pojedinih djela i čitavih faza. Ovako pripremljena, prezentirana, obrađena i publicirana u vrlo sadržajnom i kompletnom katalogu izložba »Suštinskog kubizma« predstavlja bez sumnje poseban događaj u povijesti umjetnosti i muzeologiji također.

»Henry Moore u 85. godini« je izložba koja prikazuje najnovije radove poznatog kipara — njegove skice i crteže, grafičke listove i projekte većih skulptura. Vitalnost njegove umjetnosti potvrđuje i ovim djelima kojima je Tate obilježio 85. godišnjicu Mooreovog života.

»Pravljenje skulpture«: U vidu radnog studija, pod šatorom, čitavog ljeta radio je atelje u kojem su mladi kipari obučavali grupe posjetilaca stvaranju skulpture od gline, drveta ili metala. Edukativan rad vodili su kustosi Tate galerije, koji su objavili i posebnu malu publikaciju s objašnjenjima metode za korištenje materijala uz ovaj kurs, smisla rada na skulpturi i značenje oblika.

»Crteži arhitekata« — naziv je izložbe koja predstavlja radne projekte arh. Jamesa Strilinga, Michaela Welforda i njihovih suradnika na dogradnji Tate galerije (The Clore gallery). Osim izgledom muzeja moderne umjetnosti, upoznavanja posjetilaca s budućim ova izložba je prikazala glavnog arhitekta J. Stirlinga kao izvrsnog crtača karakterističnog rukopisa kojim se nadalaze uobičajeni arhitektonski projekti.

»Harold Cohen« — autor je izložbe crteža nastalih radom na »programu inteligentnog kompjutora« Aaron. Za razliku od automatskog programiranja kompjutorske umjetnosti, ovaj sistem se zasniva na znanju i umijeću umjetnika da primjeni svoj senzibilitet i predstave u nebrojeno primjeraka na osnovi jedinstvenog predloška. Zbog toga ti crteži djeluju kao »originalne tvorevine« a ne kao tehnicističke.

»Turner u inozemstvu« — prigodna je izložba (povodom knjige Andrewa Wiltona pod istim nazivom) gdje su prikupljeni Turnerovi akvareli, iz perioda 1801—1840. god., rađeni na njegovim brojnim putovanjima evropskim zemljama.

U Barbican centru održana je velika retrospektiva Petera Phillipa pod nazivom **Retrovision: slike 1960—1982**. Phillips je jedan od začetnika britanskog pop-arta i vrlo cijenjen kao umjetnik koji je britansku i evropsku

svakidašnjicu, točnije suvremenu civilizaciju, transponirao na likovna djela. Karakteristično korištenje predstava mass-medija zadržano je kod njegova i u posljednjim slikama. Izložbene prostorije Barbican centra, na dva nivoa, dosta su nemirne zbog naglašene tavanice i stepenica na druge katove, premda su način osvjetljenja, proporcija zidova i širina prostorija primjereni galerijskim potrebama.

»Malcom Morley« u Whitechapel galeriji prva je samostalna izložba ovog poznatog umjetnika britanskog podrijetla, koji je svoju karijeru pravio u Sjedinjenim Američkim Državama. Izložba je naglasila Morleyevu sposobnost prilagođavanja sadržinskom krugu, tako da njegova djela sadrže niz varijeteta srodnog izraza, s jednom konstantom koja je bila bitna odlika njegovog hiperrealističnog načina rada, a to je u detalju, ili u cjelini, prikaz jednog prekooceanskog broda...

»Ljetna izložba« u Serpentine galeriji, u organizaciji Arts Councila, koja je predstavila nekoliko britanskih umjetnika različitog stilskog usmjerenja, još jednom nas je uvjerila da rutinske, grupne izložbe, kao obavezne sezonske manifestacije koje nemaju preciznu ideju ili bar namjeru da prikažu najreprezentativnije ili najaktualnije stvaralaštvo, uvijek ostaju u sjenci i da takve izložbe — u bilo kom dijelu svijeta — imaju sve manje razloga za svoje postojanje.

.....

Umjesto zaključka: Pored očevidno bogatog programa koji su nam priredili domaćini i vođenja proceduralnih sjednica kao vida djelatnosti CIMAM-a, ovakvi susreti pokazali su se izuzetno vrijednim: to je prilika da se razmijene informacije o budućim programima širom svijeta i da se, eventualno, zainteresiraju stručnjaci i za Jugoslavensku umjetnost (Margit Rowel priprema veliku izložbu skulpture XX. stoljeća za Beaubourg i zainteresirana je da dobije materijal o našim, skulptorima, posebice o Ivanu Meštroviću). Britanske kolege, posebice Michael Compton, David Elliot, Lutz Becker i Jasia Reinhardt izrazili su spremnost da posjete Jugoslaviju i održe predavanje iz domene svog rada uz suradnju British Councila. U razgovoru s novim predsjednikom CIMAM-a R. Oldenburgom i sekretaricom S. Pagé, kao i s ostalim kolegama, ustanovili smo da postoji veliko interesiranje da se jedna od idućih godišnjih sjednica ili susreta CIMAM-a organizira u našoj zemlji. Naravno, službeni prijedlog uputio bi se Sekretarijatu i Izvršnom odboru CIMAM-a tek nakon po-

stignutih dogovora u Jugoslaviji. O taj mogućnosti izvješćen je i T. Šola, predsjednik Jugoslavenskog nacionalnog komiteta ICOM-a. Organizacija godišnjeg susreta članova CIMAM-a u Jugoslaviji, koji bi platili kotizaciju i troškove svoga puta i boravka, u času oslabljenih internacionalnih veza, za jugoslavensku umjetnost i kulturu bila bi od posebnog značaja.

Izveštaj o učešću u radu ICMAH-a na XIII generalnoj konferenciji ICOM-a održanoj u Londonu od 24. jula do 2. avgusta 1983.

Marija Lukić

Istorijski muzej Srbije, Beograd

Kao predstavnik Istorijskog muzeja Srbije i jedini predstavnik istorijskih muzeja iz naše zemlje, učestvovala sam u radu Komiteta za arheološke i istorijske muzeje (ICMAH). U ovom Komitetu se, pored proceduralnih pitanja oko izbora novog upravnog odbora, rad odvijao putem diskusije, jer je bilo zamišljeno da se ne podnose referati, već da se u formi razgovora diskutuje o problemima koji se javljaju u radu arheoloških i istorijskih muzeja.

Diskusija predstavnika iz Južne Amerike oko pitanja dosadašnjeg rada ICMAH-a i njegove uloge i pomoći u razrešavanju problema arheoloških i istorijskih muzeja u zemljama u razvoju, posebno u muzejima Južne i Latinske Amerike, nije uspjela da ozbiljnije razvije dijalog.

Diskusija predstavnika iz Jugoslavije o problemu prikazivanja savremene istorije s obzirom na poštovanje teorije distance, a u vezi s tim i problemom sakupljanja eksponata iz vremena u kojem živimo, pobudila je živo interesovanje i vrlo plodnu diskusiju u kojoj su učestvovali predstavnici istočnih i zapadnih zemalja. U diskusiji je istaknuto da sve ono što se dešava danas, sutra predstavlja istoriju i da materija treba i mora da se sakuplja, ali šta i u kojoj meri ostaje problem sa kojim se suočavamo i koji treba razrešiti. Iskustva sovjetskih muzeja su pokazala da su tematske izložbe pogodan način za sakupljanje ovog

materijala, i to odmah u vezi sa nekim značajnim događajem (npr. izgradnje gasovoda), jer tematska izložba omogućava i pravu selekciju materijala. Muzeji iz SAD u nastojanju da stvore što zainteresovaniju publiku i da se uključe u savremene tokove života, pokreću pitanja koja predstavljaju problem današnjice i priređuju izložbe na teme: narkomanija, alkoholizam i slično.

Istorijski muzeji iz Kanade sistematski sakupljaju savremeni materijal na taj način što 2—3 čovjeka u muzeju održavaju redovni kontakt sa proizvođačima dobara, a putokaz u odбору materijala predstavljaju već postojeće zbirke u muzeju. Ovaj način rada daje vrlo dobre rezultate.

Zaključak diskusije o ovom pitanju bio je da nam potomci neće oprostiti ako sistematski i uporno ne sakupljamo materijal iz vremena u kojem živimo.

Drugi problem, koji je pokrenuo predstavnik Turske, bio je problem zaštite od krađa u muzejima i na lokalitetima i u vezi sa tim pitanje profesionalne etike. U razmeni mišljenja o ovom pitanju istaknuto je da se vrlo često dešava da pokradene muzejske eksponate iz jedne zemlje kupuju muzeji iz drugih zemalja. U vezi s tim traženo je da se preko ICMAH-a i ICOM-a takvi muzeji i stručnjaci koji rade u njima javno diskredituju.

Sledeći problem bilo je pitanje dosadašnje aktivnosti radne grupe za industrijsku arheologiju, kao i traženje ove grupe da se ne vrši samo zaštita starih industrijskih zgrada, već i da predmeti nađeni u njima budu sačuvani i zaštićeni *in situ*. (Treba napomenuti da ICMAH ima sledeće radne grupe: 1. za gradske muzeje; 2. za zavičajne muzeje; 3. za prezentaciju; 4. za mulaže).

Rezolucijom ICMAH-a je predviđeno da problem koji je postavio delegat Jugoslavije o sakupljanju, čuvanju i prezentaciji savremenog muzejskog materijala bude tema prvog sledećeg sastanka, koji će se održati najkasnije 1986. u Berlinu i Drezdenu prilikom održavanja XIV generalne konferencije ICOM-a. (Postoji mogućnost da, ukoliko predstavnik Turske potvrdi organizaciju sastanka ICMAH-a, ovo bude tema ranijeg sastanka u Istanbulu).

Takođe je prihvaćeno da se postavi pitanje profesionalne etike i sankcija u vezi sa otkupom kradenog materijala.

Pored radnog dela bio je organizovan i bogat program obilazaka muzeja i lokaliteta u Londonu i Kolčesteru.